

Handbok för praktisk tillämpning av barnkonventionen i Jönköpings kommun

Stadskontoret

Jönköpings kommun

Oktober 2012

Första upplagan

Ansvarig projektledare:

Lena Lück, demokratisamordnare, Jönköpings kommun

Författare:

Susann Swärd, verksamhetschef, Rättighetsfokus

Innehållsförteckning

Introduktion.....	3
Jönköpingsmodellen	3
Denna handbok.....	4
FRÅGA 1: VILKA BARN RÖR DETTA BESLUT?	5
FRÅGA 2: INNEBÄR ÄRENDET ATT BARNETS BÄSTA PRIORITERAS?.....	6
FRÅGA 3: INNEBÄR ÄRENDET ATT BARNES SOCIALA, EKONOMISKA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER BEAKTAS?	7
FRÅGA 4: INNEBÄR ÄRENDET ATT BARNES RÄTT TILL GOD HÄLSA OCH UTVECKLING BEAKTAS?.....	8
Icke-diskriminering och rätt till likvärdiga villkor (Art. 2).....	10
Barnets bästa (Art. 3)	11
Rätt till liv, överlevnad och utveckling (Art. 6).....	12
Rätt att göra sig hörd (Art. 12)	13
Bilaga 1: Exempel för Barn- och utbildningsförvaltningen	14
Bilaga 2: Exempel för Socialförvaltningen	15
Bilaga 3: Exempel för Statsbyggnadskontoret.....	16

Introduktion

FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) antogs 1989. Sverige är folkrättsligt skyldig att följa barnkonventionen sedan 1990. FN:s Kommitté för barnets rättigheter har förtydligat att även om det är den svenska staten som har skrivit på barnkonventionen så är ansvaret för att respektera och säkerställa barnets rättigheter delegerat till regioner, län, landsting och kommuner. Detta speglas i "Den nationella strategin för att stärka barnets rättigheter i Sverige" som regeringen antog 2010, samt den överenskommelse som regeringen och SKL har gjort om implementeringen av barnkonventionen genom "Handslaget 2010-2013".

Som ett led i detta arbete har Jönköpings kommun arbetat fram en modell för kommunens barnrättsarbete. Jönköpingsmodellens syfte är att utifrån ett antal relevanta frågeställningar synliggöra barns olika villkor och förutsättningar, bedöma effekterna av beslut för olika grupper av barn samt bedöma hur ärendet bidrar till att uppfylla kommunens tillämpning av barnkonventionen. Tillämpningen utgör ett komplement och en utveckling av kommunens barn- och ungdomspolitiska handlingsprogram.

Jönköpings kommun har arbetat med barn- och ungdomspolitiska handlingsprogram sedan 1985. Det nuvarande barn- och ungdomspolitiska handlingsprogrammet ska vara vägledande för samtliga nämnder. Barns och ungdomars villkor beror till stor del på vilka förutsättningar familjen har och hur närmiljön är. Samtliga nämnder och förvaltningar har därför i uppdrag att i bred samverkan ge alla barn och ungdomar likvärdiga möjligheter samt motverka social och ekonomisk segregation.

Jönköpings kommuns politiska vilja är att:

- Alla barn och ungdomar ska ha likvärdiga villkor oavsett sociala, ekonomiska och andra förhållanden
- Vuxensamhället ska ta tillvara den kraft och de idéer som barn och ungdomar har
- Barn och ungdomar ska ha inflytande över sin vardag
- Barn och ungdomar ska ha inflytande över samhällsutvecklingen

Barn- och ungdomspolitik är inte ett avgränsat politiskt fack utan bör finnas med som en aspekt inom alla politikområden. För att barn och ungdomar ska kunna vara delaktiga och påverka samhällsutvecklingen är dialogen med politiker viktig. Kommunens barn- och ungdomspolitiska handlingsprogram beskriver därför en process för kontinuerlig diskussion mellan barn, ungdomar och förtroendevalda. Varje nämnd anordnar dessutom årliga dialogträffar som diskuterar viktiga frågor för barn och ungdomar, utifrån barnets perspektiv.

Jönköpingsmodellen

Jönköpingsmodellen antogs av fullmäktige i augusti 2012. Modellen bygger på ett "barnrättsperspektiv". Barnrättsperspektivet innebär att hänsyn ska tas till de mänskliga rättigheter som barn har och att barnets rättigheter ska säkerställas i åtgärder eller beslut som rör barn. Att anlägga ett barnrättsperspektiv innebär att barnkonventionens fyra grundläggande huvudprinciper ska vara vägledande:

- Artikel 2: Alla barn har samma rättigheter och lika värde. Ingen ska diskrimineras på grund av kön, funktionsnedsättning, religion eller annan trosuppfattning, etnisk tillhörighet eller sexuell läggning.
- Artikel 3: Barnets bästa ska vara vägledande vid allt beslutsfattande och vid alla åtgärder som rör barn och unga.
- Artikel 6: Barn ska tillåtas utvecklas i sin egen takt och utifrån sina egna förutsättningar.
- Artikel 12: Barn ska ges möjlighet att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör dem.

Jönköpingsmodellens syfte är att utifrån ett antal relevanta frågeställningar synliggöra barns olika villkor och förutsättningar, bedöma effekterna av beslut för olika grupper av barn samt bedöma hur ärendet bidrar till att uppfylla kommunens tillämpning av barnkonventionen. Tillämpningen utgör ett komplement och en utveckling av kommunens barn- och ungdomspolitiska handlingsprogram.

Mallen "Tillämpning av FN-konventionen om barnets rättigheter (barnkonventionen)" utgör ett obligatoriskt och dokumenterat beslutsunderlag i varje ärende som behandlas av en nämnd utifrån ett barnrättsperspektiv. Delegationsärenden är tillsvidare undantagna sådan bedömning.

De frågor som ska besvaras i tillämpningen i varje beslutsärende är:

1. Vilka barn berörs av detta beslut?
2. Innebär ärendet att barns bästa prioriteras?
3. Innebär ärendet att barns sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter beaktas?
4. Innebär ärendet att barns rätt till god hälsa och utveckling beaktas?
5. Finns det behov av att ta hänsyn till barn med särskilda behov eller barn som är utsatta på något sätt?

Frågorna besvaras med "ja" eller "nej" och därtill behöver man motivera sitt ställningstagande. Här handlar det inte om att skriva långa utläggande texter, utan kort kommentera hur barnets rättigheter inom berörd fråga berörs i ärendet. (Se exempel på hur ett ärende kan beskrivas i Jönköpingsmodellen utifrån barn- och utbildningsförvaltningen i bilaga 1, socialförvaltningen i bilaga 2, samt stadsbyggnadskontoret i bilaga 3).

Tillämpningen sammanfattas i ärendets tjänsteskrivelse och i förekommande fall i bilaga till tjänsteskrivelse alternativt förvaltningens yttrande. Om ett ärende bedöms sakna ett barnrättsperspektiv anges detta endast i tjänsteskrivelsen, alternativt i förvaltningens yttrande tillsammans med en motivering till detta ställningstagande.

Tanken är att tillämpningen ska vara ett praktiskt stöd för att kvalitetssäkra vårt arbete kring de beslut vi tar som berör barn och unga. För att det ska vara praktiskt användbart ska det vara korta motiveringar, och inga betungande "avhandlingar" med mängder av information.

Denna handbok

Denna handbok utgår ifrån de fem frågeställningarna i Jönköpingsmodellen (sidorna 6-10) och lyfter fram de fyra grundläggande principerna i barnkonventionen.

I de fall man behöver få en djupare förståelse för de rättigheter som ligger till grund för varje fråga finns det en fördjupad handbok som presenterar de relevanta artiklarna mer utförligt.

Sist i handboken finner man tre bilagor som kortfattat beskriver beslutsärenden från de förvaltningar som inleder arbetet med Jönköpingsmodellen för att konkret visa på hur ett underlag utifrån tillämpningen kan se ut: barn- och utbildningsförvaltningen, socialförvaltningen och stadsbyggnadskontoret.

Handboken bygger huvudsakligen på UNICEF:s "Handbok om barnkonventionen" (2008). Därtill kommer de dokument som FN:s Kommitté för barnets rättigheter har tagit fram för att underlätta tolkningen och omsättningen av barnkonventionen i konkret verksamhet (se referenslistan i den fördjupade handboken) samt Regeringskansliets informationsmaterial "Konventionen om barnets rättigheter" (2006). Övriga källor hänvisas till direkt i texten.

FRÅGA 1: VILKA BARN RÖR DETTA BESLUT?

Under denna fråga gäller det att identifiera vilka barn och ungdomar upp till 18 år som berörs av det aktuella beslutet. Det kan t.ex. handla om en eller flera av följande grupper:

- Ett enskilt/eller en specifik grupp av barn
- Alla pojkar/flickor
- Barn i alla åldrar upp till 18 år
- Barn i en viss ålder

- Barn i förskolan
- Barn i grundskolan
- Barn i gymnasiet

- Alla barn i hela kommunen
- Alla barn inom ett visst postnummer
- Alla barn inom en viss ort eller stadsdel
- Alla barn inom ett visst skolområde

- Barn som bor med båda föräldrarna/vårdnadshavarna
- Barn som bor hos ensamstående förälder/vårdnadshavare
- Barn som bor i alternativa omsorgsformer

- Barn med en viss etnisk, kulturell eller religiös bakgrund
- Barn med ett visst modersmål

- Barn inom en viss fritidsaktivitet
- Barn med ett visst riskbeteende (rökare, alkohol-, doping- eller drogvanor etc.)

- Barn med en viss hälsoprofil (friskhet, sjukdom, symtom etc.)
- Barn med funktionsnedsättning i allmänhet
- Barn med en specifik funktionsnedsättning

- Andra definitioner/avgränsningar som känns relevanta för ärendet

FRÅGA 2: INNEBÄR ÄRENDET ATT BARNETS BÄSTA PRIORITERAS?

Under denna fråga ska man fundera på om barns bästa kan prioriteras. Detta är en objektiv prövning utifrån vad barnkonventionen, forskning (evidens), rådande praxis och beprövad erfarenhet pekar på är barnets bästa.

Det är även relevant att veta vad barn och unga tycker om innehållet i det beslut man ska ta. Här kan man antingen beakta de åsikter som barn och ungdomar har uttryckt i olika undersökningar, rapporter eller forskningsmaterial som finns med som underlag i ärendet, eller inhämta åsikter på de möten med barn och ungdomar som sker genom det ungdomspolitiska handlingsprogrammet. Många förvaltningar har dessutom egna kanaler ut till barn och ungdomar som man kan använda sig av för att få med barnens egna perspektiv.

Om man svarar ”ja” på att ärendet har prioriterat barns bästa så ska detta motiveras. Det kan även hända att det vi har identifierat som barns bästa av någon anledning inte kan realiseras i beslutet (det kan vara att vi saknar kompetens/kunskap/personal/ekonomi etc.) och då svarar vi ”nej” till att barns bästa prioriteras, och motiverar vad vi istället gör för att kompensera detta i beslutet.

Kom ihåg att skriva kort och kärnfullt.

Relevanta artiklar:

- Barnets bästa (artikel 3)
- Rätt att göra sig hörd (artikel 12)

FRÅGA 3: INNEBÄR ÄRENDET ATT BARNES SOCIALA, EKONOMISKA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER BEAKTAS?

Under denna fråga ska man beakta barnets rätt till social och ekonomisk trygghet, samt rätt till sin egen kultur.

Handlar ärendet om att ge barnet samma sociala och ekonomiska trygghet som andra barn i samhället?

Berör ärendet barnets rätt till sin egen kultur och att vi ska respektera och garantera att inget barn diskrimineras på grund av deras kulturella identitet?

Om man svarar "ja" på att ärendet har beaktat barns sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter så ska detta motiveras. Om ärendet inte berör barns sociala, ekonomiska eller kulturella rättigheter svarar vi "nej" till att beslutet har beaktat dessa frågor och motiverar kort varför dessa rättigheter inte är relevanta för ärendet.

Kom ihåg att skriva kort och kärnfullt.

Relevanta artiklar:

- Social trygghet (artikel 26)
- Skälig levnadsstandard (artikel 27)
- Föräldrarnas gemensamma ansvar för barnets uppfostran och utveckling (artikel 18)
- Rätt att behålla sin identitet (artikel 8)
- Flyktingbarns rättigheter (artikel 22)
- Minoritets- och urbefolkningsbarns rätt till sin kultur, religion och sitt språk (artikel 30)

FRÅGA 4: INNEBÄR ÄRENDET ATT BARNES RÄTT TILL GOD HÄLSA OCH UTVECKLING BEAKTAS?

Under denna fråga ska man beakta barnets rätt till god hälsa och utveckling. Rätten till god hälsa inkluderar barnets fysiska och psykiska hälsa, samt tillgång till den hälso- och sjukvård och rehabilitering som barnet har rätt till för att uppnå bästa möjliga hälsa.

Barnets rätt till utveckling är ett holistiskt begrepp som handlar om att barnet har rätt att utvecklas i sin egen takt och utifrån sina egna förutsättningar. Det handlar om att se till barnets hela livssituation och barnets rätt att utvecklas till sin fulla potential fysiskt, psykiskt, andligt, moraliskt och socialt.

Om man svarar ”ja” på att ärendet har beaktat barns rätt till god hälsa och utveckling så ska detta motiveras. Om ärendet inte berör barns rätt till god hälsa och utveckling svarar vi ”nej” till att beslutet har beaktat dessa frågor och motiverar kort varför dessa rättigheter inte är relevanta för ärendet.

Kom ihåg att skriva kort och kärnfullt.

Relevanta artiklar:

- Rätt till hälsa och sjukvård (artikel 24)
- Rätt till rehabilitering (artikel 39)
- Rätt till liv, överlevnad och utveckling (artikel 6)
- Barnets utveckling av sin förmåga (artikel 5)
- Rätt till utbildning (artikel 28)
- Utbildningens syfte (artikel 29)
- Rätt till lek, vila, fritid och kultur (artikel 31)

FRÅGA 5: FINNS DET BEHOV AV ATT TA HÄNSYN TILL BARN MED SÄRSKILDA BEHOV ELLER UTSATTA BARN?

Under denna fråga ska man identifiera om det finns behov av att ta hänsyn till barn med särskilda behov eller utsatta barn. Denna avslutande fråga handlar om att se till att inget barn diskrimineras eller far illa av det beslut som vi tar. Att tänka på är barns rätt till lika villkor, att inte utsättas för diskriminering, samt att det ska vara jämställt mellan pojkar och flickor.

Under denna punkt beaktar vi barn med särskilda behov, såsom t.ex. barn med funktionsnedsättning. Vi måste här fundera om vårt beslut kan få någon negativ påföljd för denna grupp.

Vi ska också beakta om ärendet berör utsatta barn. Här är det viktigt att lyfta vår skyldighet att uppmärksamma och agera för barn som far illa, som utsätts för övergrepp eller kränkningar, vare sig de är av fysisk, psykisk eller sexuell karaktär.

Om ärendet rör barn som har berövats sin familjemiljö ska vi se till att alternativa omvårdnadsformer utgår från barnkonventionen samt följa upp att barnen har det bra där de är placerade.

Om man svarar ”ja” på att det finns behov av att ta hänsyn till barn med särskilda behov eller utsatta barn ska detta motiveras. Om ärendet inte berör barn med särskilda behov eller utsatta barn svarar vi ”nej” och motiverar kort varför dessa rättigheter inte är relevanta för ärendet.

Kom ihåg att skriva kort och kärnfullt.

Relevanta artiklar i barnkonventionen:

- Icke-diskriminering och rätt till lika villkor (artikel 2)
- Rättigheter för barn med funktionsnedsättning (artikel 23)
- Skydd mot övergrepp (artikel 19)
- Skydd mot sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp (artikel 34)
- Skydd mot narkotika (artikel 33)
- Alternativ omvårdnad (artikel 20)
- Översyn av omhändertagna barn (artikel 25)

Icke-diskriminering och rätt till likvärdiga villkor (Art. 2)

ICKE-DISKRIMINERING OCH LIKVÄRDIGA VILLKOR

Artikel 2

1. Konventionsstaterna skall respektera och tillförsäkra varje barn inom deras jurisdiktion de rättigheter som anges i denna konvention utan åtskillnad av något slag, oavsett barnets eller dess föräldrars eller vårdnadshavares ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt.

2. Konventionsstaterna skall vidta alla lämpliga åtgärder för att säkerställa att barnet skyddas mot alla former av diskriminering eller bestraffning på grund av föräldrars, vårdnadshavares eller familjemedlemmars ställning, verksamhet, uttryckta åsikter eller tro.

Grundtanken i barnkonventionen är att alla barn har lika värde och samma rätt till alla rättigheter i barnkonventionen. Detta inkluderar jämställdhet mellan pojkar och flickor och ställer krav på att barn har rätt att växa upp under likvärdiga villkor. Omvänt gäller att inget barn får diskrimineras på någon grund, och innefattar barnets, föräldrars eller vårdnadshavares:

- ras
- hudfärg
- kön
- språk
- religion
- politiska eller annan åskådning
- funktionsnedsättning
- nationella, etniska eller sociala ursprung
- egendom
- börd eller ställning i övrigt

Detta ska ses som en illustration och inte som en komplett lista, man får vara observant för alla former av diskriminering som kan drabba barn.

Artikel 2.1, tillsammans med artikel 3.2 (barnets bästa) och 4 (ansvar och prioriteringar) bildar tillsammans de grundläggande skyldigheter som staten att "respektera och garantera" alla rättigheter i barnkonventionen till alla barn inom kommunens gränser utan någon form av diskriminering.

Positiv särbehandling

Icke-diskrimineringsprincipen utesluter inte positiv särbehandling. Det är snarare vanligt att man måste göra kompletterande åtgärder för att minska eller eliminera orsaker som bidrar till att cementera diskriminering. FN:s Kommitté för barnets rättigheter har upprepade gånger pekat på behovet av att särskilt uppmärksamma missgynnade och utsatta grupper, speciellt när det gäller att omsätta rättigheterna i praktik utifrån respekten från barnets "ständiga utveckling av sina förmågor" genom att ge prioritet, särskild omtanke eller positiv särbehandling till barn i särskilt svåra situationer.

Barnets bästa (Art. 3)

BARNETS BÄSTA

Artikel 3

1. Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet.
2. Konventionsstaterna åtar sig att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd, med hänsyn tagen till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer dess föräldrar, vårdnadshavare eller andra personer som har lagligt ansvar för barnet, och skall för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder.
3. Konventionsstaterna skall säkerställa att institutioner, tjänster och inrättningar som ansvarar för vård eller skydd av barn uppfyller av behöriga myndigheter fastställda normer, särskilt vad gäller säkerhet, hälsa, personalens antal, och lämplighet samt behörig tillsyn.

Artikel 3 uttrycker att vid alla åtgärder som rör barn ska 'barnets bästa' komma i främsta rummet. Barnets bästa ska alltså beaktas i alla beslut som direkt eller indirekt berör barn och ungdomar, som enskilda individer eller barn som grupp.

Barnets bästa ska komma i *främsta rummet*, vilket betyder att barnets bästa alltid ska övervägas, men att det oftast inte är den enda faktorn som ska beaktas.

Principen om barnets bästa gäller för all kommunal verksamhet, all verksamhet inom hälso- och sjukvården och täcker även in privata aktörer. Barnkonventionen kräver också att beslutande myndigheter så långt det är möjligt har försäkrat sig om att barnets bästa har kommit med och redovisats i beslutsprocessen.¹

Hur kommer man fram till vad som är barnets bästa?

Det är viktigt att man tänker till kring barnets bästa när ett beslut rör barn och ungdomar. UNICEF anser att det är fördelaktigt att väga verksamhetens och barnens perspektiv, tillsammans med barnkonventionens grundprinciper och andemening. Man kan komma fram till barnets bästa genom att utgå från:

- ❖ Vad säger aktuell forskning, rådande praxis och beprövad erfarenhet är barnets bästa i den här specifika situationen?
- ❖ Vad tycker de berörda barnen är deras bästa (art. 12)?
- ❖ Vad pekar prövningen av barnets bästa på utifrån principen om icke-diskriminering och likvärdiga villkor, i artikel 2?
- ❖ Vad pekar prövningen av barnets bästa på utifrån barnets rätt till utveckling av sin fulla potential i sin egen takt och utifrån sina egna förutsättningar, enligt artikel 6?

Dessutom bör ett beslut ta hänsyn till vad som är barnets bästa på både kort och lång sikt. Så långt det är möjligt ska barnets bästa vara vägledande för beslutet. Om man finner att det finns andra faktorer som väger tyngre ska man förklara detta i beslutet.

¹ Unicef 2008 "Handbok om barnkonventionen" och SOU 1997 "Barnets bästa i främsta rummet"

Rätt till liv, överlevnad och utveckling (Art. 6)

RÄTT TILL LIV, ÖVERLEVAD OCH UTVECKLING

Artikel 6

1. Konventionsstaterna erkänner att varje barn har en inneboende rätt till liv.
2. Konventionsstaterna skall till det yttersta av sin förmåga säkerställa barnets överlevnad och utveckling.

Den grundläggande rättigheten till liv garanteras under artikel 6, liksom rätten till överlevnad och utveckling i största möjliga utsträckning. Konceptet kring "överlevnad och utveckling" i största möjliga utsträckning är viktig för implementeringen av hela barnkonventionen. Detta eftersom barnets utveckling är ett holistiskt begrepp som inkluderar många artiklar som tillsammans bidrar till den personliga utvecklingen.

Det finns även artiklar som lyfter fram föräldrars och familjens nyckelroll för barnets utveckling, samt statens och offentliga aktörers skyldighet att stödja dem. Barnkonventionens förord lyfter fram familjen som "den naturliga miljön för tillväxt och välmående för alla dess medlemmar, speciellt barnen" och den erkänner att barn "bör växa upp i en familjemiljö i en atmosfär av lycka, kärlek och förståelse, för barnets fulla och harmoniska utveckling av hans eller hennes personlighet". De artiklar som handlar om skydd mot alla former av övergrepp och utnyttjande är vitala för att garantera maximal överlevnad och utveckling.

Varje barns inneboende rätt till liv och överlevnad

Det är statens och offentliga aktörers ansvar att skydda liv genom att t.ex. öka livslängden, minska spädbarns- och barndödligheten, bekämpa sjukdomar och skapa goda förutsättningar för barnens fysiska och psykiska hälsa. Kortfattat kan man säga att staten och offentliga aktörer har en skyldighet att avstå från avsiktliga handlingar som tar barns liv och se till att det finns åtgärder som skyddar liv. Detta inkluderar att förebygga självmord bland barn och ungdomar, samt att arbeta förebyggande för att minska barndödsfall och barn som skadas eller dör i trafikolyckor.

Rätt till utveckling

Begreppet "utveckling" handlar inte enbart om att förbereda barnet för att utvecklas till att bli vuxen. Det handlar om att erbjuda barnet bästa möjliga förutsättningar för barndomen, eftersom barnets liv levs i nuet. Staten och offentliga aktörer som t.ex. kommuner och landsting är skyldig att skapa en miljö som möjliggör överlevnad och maximal utveckling av barnet till dess fulla potential, och inkluderar fysisk, mental, spirituellt, moralisk, psykologisk och social utveckling, på ett sätt som respekterar den mänskliga värdigheten och förbereder barnet för ett individuellt liv i ett fritt samhälle.

Många av artiklarna i barnkonventionen lyfter fram statens ansvar för barnets utveckling. De artiklar som relaterar till hälsa (art. 24), skälig levnadsstandard (art. 27), utbildning (art. 28 och 29) samt lek, vila och fritid (art. 31) är nödvändiga för att garantera en maximal utveckling av barnet. Lika viktiga för barnets utveckling och överlevnad är artiklarna som ser till att barnet skyddas från alla former av övergrepp (art. 19, 32-39).

Artikel 6 ställer krav på att alla andra artiklar ska förverkligas utifrån målet att uppnå maximal överlevnad och utveckling av barnet, vilket är ett koncept som är nära förknippat med artikel 3 om barnets bästa.

Rätt att göra sig hörd (Art. 12)

ÅSIKTSFRIHET OCH RÄTT ATT GÖRA SIG HÖRD

Artikel 12

1. Konventionsstaterna skall tillförsäkra det barn som är i stånd att bilda egna åsikter rätten att fritt uttrycka dessa i alla frågor som rör barnet, varvid barnets åsikter skall tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

2. För detta ändamål skall barnet särskilt beredas möjlighet att höras, antingen direkt eller genom företrädare eller ett lämpligt organ och på ett sätt som är förenligt med den nationella lagstiftningens procedurreglar, i alla domstols- och administrativa förfaranden som rör barnet.

Rätt att göra sig hörd

Alla barn har rätt att uttrycka sina åsikter och få sina åsikter beaktade utifrån barnets ålder och mognad. Barnets rätt att bli hörd gäller alla domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som t.ex. formella beslut om utbildning, sjukvård, planering och miljö, socialförsäkring, skyddsåtgärder för barn, alternativ omvårdnad, anställningar och administration av åtgärder för unga lagöverträdare.

Artikel 12 ger inte barn rätt till självbestämmande, utan rätt att delta i besluten genom att berätta om sina åsikter och få sina åsikter tillmätta betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Barnets rätt till delaktighet är en rättighet och ingen skyldighet. Barnet har inget ansvar att vara delaktiga i beslutsprocessen, utan kan delta utifrån eget intresse. Barnet får inte utsättas för något hinder eller påverkan som kan hindra barnet att uttrycka sig fritt. Det ska inte finnas några formella eller praktiska regler eller rutiner som hindrar barnet att säga vad hon eller han tycker i en fråga som rör barnet.

När vi ska ta beslut som berör barn har vi ett ansvar att förse barnet med tillräcklig och lämplig information så att barnet utifrån sin ålder och mognad kan vara delaktiga i beslutet. Enligt artikel 42 är det dessutom viktigt att barn får utbildning om barnkonventionen för att kunna omsätta den i sin vardag. Alla barn ges rätt att fritt uttrycka sina åsikter och få dem beaktade, vilket ska ses i relation till artikel 2, rätt att inte diskrimineras. Det innebär att barnets språk, bakgrund, status eller funktionsnedsättning inte får minska respekten för barnets rätt att uttrycka sig. Det måste finnas information anpassat för barnet, samt möjlighet att använda nödvändig teknik eller tolkar.

Enligt skollagen ska barnets bästa vara utgångspunkten i all utbildning och annan verksamhet som rör barn. Barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör dem, och barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Skollagen innehåller även regler om att barn och elever ska ges inflytande över utbildningen. Skolan ska även stödja och underlätta elevernas arbete med inflytandefrågor, genom t.ex. forum för samråd med barnen, eleverna och vårdnadshavare.

Utifrån ålder och mognad

Barnet har rätt att få sina åsikter tillmätta betydelse utifrån "ålder och mognad". Det innebär att man måste överväga barnets ålder och mognad när man ska besluta om hur stor betydelse ett barns åsikter ska ha i en viss fråga. Begreppet mognad är inte definierat i barnkonventionen. Det handlar om förmågan att förstå och bedöma vilka konsekvenser den aktuella frågan medför för barnet. Det innebär att beslutsfattare har ett ansvar för att ge barnet tillräcklig information om det ärende som behandlas så att barnet utifrån sin mognad kan förstå vilka konsekvenser beslutet kan få.

Barnkonventionen sätter inga specifika åldersgränser för barnets betydelsefulla deltagande i att fatta beslut utan hänvisar till "den fortlöpande utvecklingen av barnets förmåga" i artikel 5 och 14. Barnets förmåga att skapa en egen uppfattning i frågan blir därför central för hur mycket vikt barnets deltagande får i beslutsprocessen. Även små barn har egna åsikter om frågor som är relevanta för dem själv och deras närmaste miljö. Med stigande ålder och mognad kan barnets självbestämmande och omfattningen av frågor som barnet kan bilda egna åsikter om utvidgas.

Bilaga 1: Exempel för Barn- och utbildningsförvaltningen

Förändrad organisation av simundervisning (förkortad version)

Ärende

Skol- och barnomsorgsnämnden beslutade vid sammanträde 2003-04-14 § 48 om förändrad organisation för den obligatoriska simundervisningen där syftet var att överföra simundervisningen från grundskolans årskurs 2 till förskoleklass.

Under de senaste åren har den obligatoriska simundervisningen varit fördelad på förskoleklassen och årskurs 1 och 2. Fritid Jönköping har i avtal åtagit sig att genomföra simundervisningen. Scheman tas fram centralt på förvaltningen där enligt avtalet tillgängliga tiden på baden fördelas på de aktuella skolenheterna.

Framtagen statistik av Fritid Jönköping visar en tydligt nedåtgående trend för elevernas simkunnighet i årskurs 2. Andelen elever som kan simma minst 25 m på djupt vatten har nämligen minskat från 84,0 % vid vårterminens slut 2003 till 67,6 % vid motsvarande tidpunkt 2010. Hur många elever som uppfyllde den tidigare läroplanens mål om simkunnighet efter avslutad årskurs 5 har inte mätts och är därför okänt.

Utbildningsförvaltningen föreslår mot bakgrund av den försämrade simkunnigheten i årskurs 2 att organisationen förändras på så sätt att den obligatoriska simundervisningen koncentreras till en årskurs. I linje med detta föreslås skol- och barnomsorgsnämndens ovan redovisade beslut upphävs med verkan fr.o.m. läsåret 2012/2013. Beslutet föreslås ersättas av att utbildningsförvaltningen ges i uppdrag att avgöra vilken årskurs som undervisningen fortsättningsvis förläggas till. Denna process ska ske i samverkan med rektorerna. I sammanhanget bör noteras att läroplanen anger vilka mål som ska uppnås i ämnet idrott och hälsa vilket också inkluderar simmomentet.

TILLÄMPNING AV FN:s KONVENTIONE OM BARNETS RÄTTIGHETER (BARNKONVENTIONEN)

1. Vilka barn berörs av detta beslut?

Alla barn i Jönköpings kommun i årskurser F-3.

2. Innebär ärendet att barns bästa prioriteras?

Ja Nej

Motivera: Det har från simlärarna framkommit att barn i förskoleklass och i årskurs 1 inte är tillräckligt motoriskt utvecklade för att kunna ta till sig simlektioner på ett ändamålsenligt sätt. Det ligger därför i enlighet med barnets bästa att vänta till årskurs 2 när barnen är motoriskt mer lämpade att få obligatorisk simundervisning.

3. Innebär ärendet att barns sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter beaktas?

Ja Nej

Motivera: Ärendet berör alla skolbarns lika rätt att ta del av simundervisning, oavsett sin sociala, ekonomiska och kulturella status. I övrigt berör ärendet inte dessa rättigheter. Även om t.ex. muslimska flickors kulturella rättigheter i relation till obligatorisk undervisning indirekt berör ärendet ligger detta ansvar på rektorsnivå och är därmed inte relevant för det aktuella ärendet.

4. Innebär ärendet att barns rätt till god hälsa och utveckling beaktas?

Ja Nej

Motivera: Det är i enlighet med barnets rätt till liv, överlevnad och utveckling att utifrån ålder och mognad få lära sig simma som en del i att öka barns säkerhet och minska risken för drunkningsolyckor. Skolan ska enligt skollagen se till att barn lär sig simma genom lämplig simundervisningen.

5. Finns det behov av att ta hänsyn till barn med särskilda behov eller till barn som är utsatta på något sätt?

Ja Nej

Motivera: Även om det bland alla barn som berörs av detta ärende finns t.ex. barn med funktionsnedsättning berör ärendet alla barn som grupp, och därmed lyfts inte barn med särskilda behov eller barn som är utsatta fram i ärendet. Simundervisningens anpassning till enskilda elever hanteras på varje enskild skola.

Bilaga 2: Exempel för Socialförvaltningen

Stöd till familjehem som blivit vårdnadshavare (förkortad version)

Ärende

Sedan 2003 stadgas det i SoL och LVU att socialnämnden ska överväga om det finns skäl att ansöka om överflyttning av vårdnaden enligt 6 kap 8 § föräldrabalken från de biologiska föräldrarna till familjehemsföräldrarna när ett barn har varit placerat i samma familjehem i tre år. I Jönköping finns ca 40 barn under 18 år som varit placerade i samma familjehem i 3 år där det inte gjorts någon vårdnadsöverflyttning. För flera av barnen har vårdnadsöverflyttning diskuterats men har av olika skäl inte bedömts vara lämplig. För 20 barn har tidigare familjehemmet utsetts till särskilt förordnade vårdnadshavare. Sammanlagt 133 barn under 18 år är placerade i familjehem av Jönköpings kommun.

Lagstiftaren är tydlig med att familjehemsföräldrar i större utsträckning än idag bör bli vårdnadshavare för det placerade barnet. Det ger en större trygghet och förankring i sitt sammanhang för barnet att de som har den vardagliga omsorgen och ansvaret för barnet också är de personer som har det juridiska ansvaret och kan bestämma hur barnets liv ska organiseras.

För att familjehem i större utsträckning ska medverka till att vårdnadsöverflyttningar kan göras kan socialförvaltningen vara tydlig med vilket stöd man är beredd att ge till särskilt förordnade vårdnadshavare. Lämpliga punkter för ett förstärkt stöd att ha med i ett avtal mellan socialtjänsten och särskilt förordnade vårdnadshavare är

- stöd i familjerättsliga konflikter efter prövning
- ersättning i nivå med familjehemsersättning
- erbjudande om kontakt med vårdnadshavarna två gånger per år eller mer vid behov
- erbjudande om stöd i kontakt med hemkommunen

TILLÄMPNING AV FN:s KONVENTION OM BARNETS RÄTTIGHETER (BARNKONVENTIONEN)

1. Vilka barn berörs av detta beslut?

Alla barn i Jönköpings kommun som varit familjehemsplacerade i minst tre år.

2. Innebär ärendet att barns bästa prioriteras?

Ja Nej

Motivera: Ärendet handlar om att utifrån principen om barnets bästa öka barnets trygghet och förankring i sitt sammanhang för de som har den vardagliga omsorgen och ansvaret för barnet. Detta ska ske genom att underlätta för familjer där man haft familjehemsplacerade barn i 3 år eller mer att även få det juridiska ansvaret som följer med att bli vårdnadshavare för barnet.

3. Innebär ärendet att barns sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter beaktas?

Ja Nej

Motivera: Ärendet berör dessa barns rätt till social och ekonomisk trygghet bl.a. genom de förslag på förstärkt stöd i ett avtal mellan socialtjänsten och särskilt förordnade vårdnadshavare som presenteras i ärendet.

4. Innebär ärendet att barns rätt till god hälsa och utveckling beaktas?

Ja Nej

Motivera: Det är i enlighet med barnets rätt till bästa möjliga hälsa att barnet känner sig trygg. För de barn som bäst gynnas av att växa upp i familjehemmet är det viktigt att de känner att de långsiktigt kan knyta an till den familj de bor hos. Att familjen blir vårdnadshavare efter tre år medför även en ökad trygghet i omvårdnaden av barnet. Att ha en trygg familjemiljö är också en grundförutsättning för att barnet ska kunna utvecklas till sin fulla potential.

5. Finns det behov av att ta hänsyn till barn med särskilda behov eller till barn som är utsatta på något sätt?

Ja Nej

Motivera: Barn som placeras i familjehem har i de flesta fall behov av skärskilt stöd av olika slag. Det kan gälla stöd för att upprätthålla kontakten med sina föräldrar och syskon, stöd utifrån att de är placerade i en ny familj, eller stöd i skolan. I detta ärende har dessa barns särskilda utsatthet därför beaktats i relation till principen om barnets bästa.

Bilaga 3: Exempel för Stadsbyggnadskontoret

Ändrad användning av kontor till skola (förkortad version)

Ärende

En aktör söker bygglov för lokalen på Gatan 40 där de vill bedriva grundskole/behandlingsverksamhet för årskurs 6-9 elever dagtid. Lokalen innehåller två verksamheter. Den ena delen är skola och den andra delen är dagverksamhet (öppenvårdsbehandling). De tar emot max 12 elever. Personalgruppen består av chef/rektor, pedagoger, behandlare, familjeterapeut och ungdomscoach sammanlagt max 8 personal. Aktören finns idag i en förort till Jönköping men vill öka tillgängligheten för deras verksamhet genom att flytta verksamheten till Jönköping.

Lokalen passar verksamheten mycket bra med tillgång till både egna uteytor (terrass 132 kvm + del av gräsmatta på baksida ca 150 kvm) och tillgång till framsidans asfalterade yta. Mycket bra kommunikationer både från Huskvarna och från Jönköping. Invändigt tänker man sig 5 mindre klassrum med 2-3 elever/rum och 3-4 andra, större rum med möjlighet till andra aktiviteter såsom musik, bild, biljard, bordtennis, gruppaktiviteter, tv/cd/wii etc. Dessutom behöver de 4 kontor, ett samtalsrum och ett konferensrum.

Fastigheten ska vara handikappanpassad, tillräckligt antal toaletter (dusch) ska finnas och ventilationssystemet är redan anpassat för verksamheten. Målgruppen är elever med social problematik, neuropsykiatriska svårigheter och/eller sociala fobier. De träffar även elevernas föräldrar/vårdnadshavare regelbundet. Uppdragsgivare är socialtjänst och skolväsendet.

TILLÄMPNING AV FN:s KONVENTION OM BARNETS RÄTTIGHETER (BARNKONVENTIONEN)

1. Vilka barn berörs av detta beslut?

De 12 elever som berörs av skolans flytt till Jönköping.

2. Innebär ärendet att barns bästa prioriteras?

Ja Nej

Motivera: Stadsbyggnadsförvaltningen har utgått utifrån relevanta riktlinjer kring säkerhet, buller, miljö, tillgänglighet m.fl. för att säkerställa att beslutet fattas i enlighet med berörda riktlinjer utifrån barnets bästa.

3. Innebär ärendet att barns sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter beaktas?

Ja Nej

Motivera: Ärendet berör ombyggnad av ett kontor till skola och inte själva verksamheten. Barnens sociala, ekonomiska och kulturella rättigheter berörs därför inte i byggärendet.

4. Innebär ärendet att barns rätt till god hälsa och utveckling beaktas

Ja Nej

Motivera: Stadsbyggnadsförvaltningen har i ärendet utgått från riktlinjer som fastställts bl.a. för att säkerställa att barnens hälsa inte skadas negativt utav några aspekter kring ombyggnaden av kontoret till en skola.

5. Finns det behov av att ta hänsyn till barn med särskilda behov eller till barn som är utsatta på något sätt?

Ja Nej

Motivera: Ärendet berör specifikt barn med särskilda behov, eftersom eleverna i den tilltänkta skolan är barn med olika funktionsnedsättningar. Särskild hänsyn har därför tagits till tillgängligheten i utemiljön i anslutning till skolan.